

ISO 14001-certificaat als basis voor systeemtoezicht

26 januari 2009

De overheid stelt door vergunningen en directwerkende regelgeving een groot aantal milieu- en veiligheidseisen aan bedrijven. De bedrijven zijn verantwoordelijk voor het voldoen aan deze eisen en hebben hun eigen systemen om de naleving te borgen. De systemen van bedrijven zijn over het algemeen gebaseerd op een risicobeoordeling om de kans op een incident zoveel mogelijk te verkleinen. Compliance is een onderdeel van deze systemen. De overheid houdt toezicht op de naleving en zal waar nodig handhavend optreden. Door bij het toezicht gebruik te maken van het milieu/compliance managementsysteem van een bedrijf kan het overheidstoezicht efficiënter worden uitgevoerd terwijl bedrijven tegelijkertijd worden gestimuleerd de naleving te verbeteren.

Van klassiek toezicht naar systeemtoezicht

Toezicht betreft alle activiteiten van de overheid die zijn gericht op het verzamelen van informatie om een oordeel te kunnen geven over de naleving van wettelijke eisen.

Bij klassiek toezicht ligt de nadruk op het verzamelen van informatie door eigen waarnemingen bij een bedrijf gerelateerd aan de gestelde eisen. Bij systeemtoezicht is het uitgangspunt dat het bedrijf zichzelf verantwoordelijk voelt om na te leven, daar systematisch aan werkt en zichzelf beoordeelt. De overheid maakt bij systeemtoezicht vervolgens gebruik van het milieu/compliance managementsysteem dat het bedrijf voor zichzelf heeft ontwikkeld. De overheid kan dit natuurlijk alleen doen wanneer er ook vertrouwen is in de kwaliteit van het systeem. De eigen waarnemingen van de overheid zijn bedoeld om te toetsen of daadwerkelijk vertrouwen in het systeem kan worden gesteld.

De essenties van compliance management zijn onderdeel van de ISO 14001-norm:

- Identificatie van wettelijke eisen die van toepassing zijn (art. 4.3.2);
- Vertalen van de eisen naar de consequenties voor het bedrijf (art. 4.3.2);
- Nemen van organisatorische en technische maatregelen om te voldoen aan de eisen (art. 4.4.1);
- Beoordelen van de eigen naleving en daar waar nodig corrigeren (art. 4.5.2).

Gezien het feit dat een groot aantal bedrijven beschikt over een ISO 14001-(gecertificeerd) milieumanagementsysteem ligt het voor de hand om dit ook als basis voor compliance management te gebruiken. In een afsprakendocument kunnen eventuele aanvullende eisen, die bij compliance management worden gesteld (zoals functiescheiding), worden benoemd. Tijdens een ISO 14001-audit kunnen ook deze aanvullende punten worden beoordeeld. Een aangepast ISO 14001-auditrapport kan vervolgens worden gebruikt om het vertrouwen in het compliance managementsysteem tastbaar te maken.

De overgang naar systeemtoezicht vraagt voorbereidingstijd. Er moet overeenstemming zijn over de milieurisico's en het niveau van borging. Een en ander wordt vastgelegd in het afsprakendocument. Het toezicht van de overheid wordt aangepast op het niveau van de borging. In figuur 1 is dit het verschil tussen 'klassiek toezicht' en 'systeemtoezicht' uitgewerkt.

Figuur 1: Essentie klassiek toezicht en systeemtoezicht

Doel toezicht: oordeel over naleving wet- en regelgeving		
Klassiek toezicht	Systeemtoezicht	
Inzicht in naleving primair door eigen waarnemingen gericht op 'output' bedrijf.	Inzicht in naleving primair door informatie uit systeem bedrijf. Eigen waarnemingen gericht op systeem.	
	<i>Voorbereiding toezicht</i>	
-	Overeenstemming overheid/bedrijf over risicoanalyse	+
-	Bekendheid met milieu/compliance managementsysteem	+
-	Afstemming informatiewensen ISO 14001-auditrapport	+
-	Afsprakendocument over relatie compliance en toezicht	+
	<i>Uitvoering toezicht</i>	
+	Beoordeling data emissies, meldingen, klachten etc.	+
-	Beoordeling aanvullende informatie en ISO 14001-rapport	+
+++	Eigen waarnemingen van overheid bij bedrijf	+

Invulling systeemtoezicht

Een basisvoorwaarde is dat een bedrijf een milieu/compliance managementsysteem heeft. Het kan vervolgens bij alle soorten bedrijven en wettelijke eisen worden toegepast. Een bedrijf dient te zorgen dat eisen uit wet- en regelgeving worden nageleefd. De soort vergunning of wet speelt daarbij geen rol. Systeemtoezicht zal echter alleen werken bij bedrijven die ook open communiceren en ingesteld zijn op verbetering.

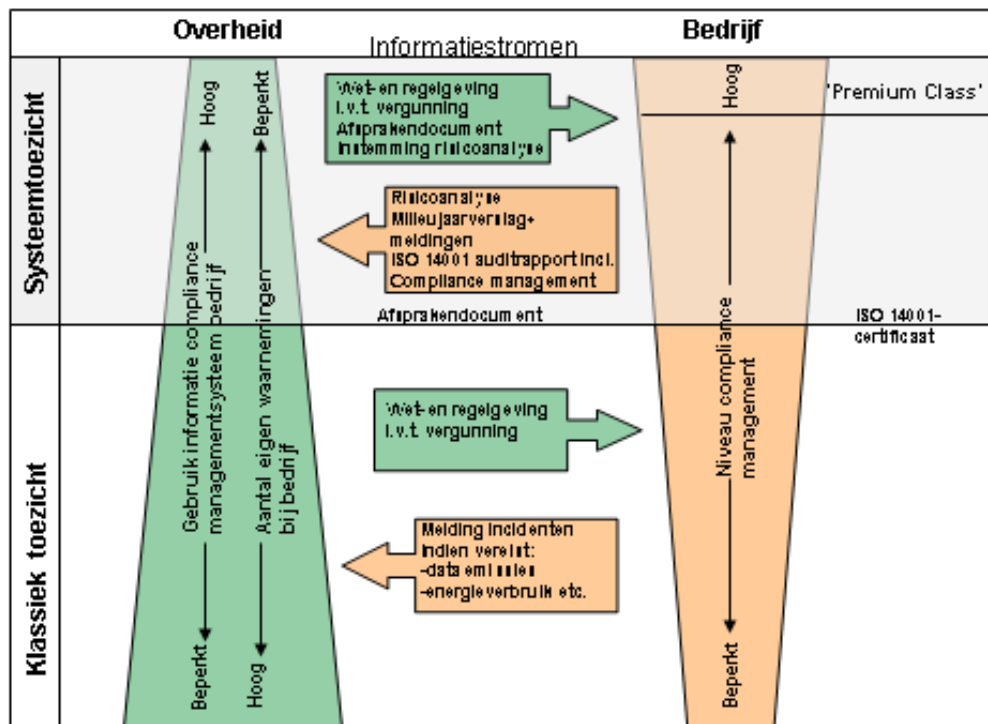
Wanneer eenmaal op systeemtoezicht wordt overgestapt zal de invulling (in bijzonder het aantal eigen waarnemingen van de overheid) van bedrijf tot bedrijf verschillen. Bepalend is het niveau van compliance management. Dit uit zich enerzijds in de beoordeling van het systeem bij een ISO 14001-audit en anderzijds uit de feitelijke nalevingsprestaties.

De overheid kan het vertrouwen in het milieu/compliance managementsysteem opbouwen door:

- het certificaat en het ISO 14001-auditrapport;
- meelopen met interne audits of audits van certificatie-instellingen;
- eigen waarnemingen bij het bedrijf (steekproef in het systeem of output controle).

Wanneer het compliance management op een hoger niveau komt kan het aantal eigen waarnemingen van de overheid bij het bedrijf worden teruggebracht. Niet tot nul omdat het voor zowel het bedrijf, de certificatie-instelling als de overheid goed is om de werking in de praktijk te blijven volgen. De bedrijven die op het hoogste niveau functioneren, bevinden zich in de 'Premium Class'. In figuur 2 is de invulling weergegeven.

Figuur 2: Samenhang niveau bedrijf en toezicht overheid

Voordelen

Voor zowel de overheid als de bedrijven heeft systeemtoezicht voordelen. De overheid krijgt een veel breder beeld van het bedrijf dat onder toezicht staat. Bij klassiek toezicht is het beeld meer fragmentarisch. Het belangrijkste voordeel is dat tegelijkertijd het nalevingsgedrag van het bedrijf op een hoger niveau komt. Doordat op termijn minder tijd nodig is ontstaat ruimte om met het bedrijf verbeteringen voor de toekomst te verkennen.

Het voordeel voor bedrijven is dat het ISO 14001-systeem, dat vaak toch al aanwezig is, nu een echte functie krijgt in de relatie met de overheid. De grotere zekerheid dat wet- en regelgeving wordt nageleefd is in het kader van risicomanagement en duurzaam ondernemen een belangrijk onderwerp. Door systeemtoezicht wordt de hoeveelheid tijd van bezoeken van de overheid en de afhandeling ervan op termijn teruggebracht.

Hoe nu verder

De uitdaging is om in 2009 de voordelen van systeemtoezicht voor zowel de overheid als bedrijven in de praktijk te laten zien. De bouwstenen voor systeemtoezicht (afspraken document, eisen compliance management, auditrapportage) zijn al in pilots uitgewerkt. De ambitie van SCCM is om deze aanpak bij een grotere groep bedrijven in de praktijk te brengen. In eerste instantie bij bedrijven waar het milieu/compliance management al op een hoog niveau is (de 'Premium Class'). Juist door bij deze bedrijven te beginnen worden de voordelen het snelst zichtbaar.